

Van incestplegers tot voetenbranders

door A.J. Barth

Kwadendamme is niet echt oud in vergelijking tot de meeste andere plaatsen op Zuid-Beveland. In de tweede helft van de zestiende eeuw was het nog maar een gehuchtje, ontstaan langs een dijk, vrijwel zeker van oorsprong een dam in een van de Zwakegeulen. 't Moet een moeilijke zaak zijn geweest, die afdamming. Vandaar de naam: Kwadendamme.

Er stond een kapel die op het eind van de zestiende eeuw verwoest werd. Heel lang bleef het een gehucht van niks. Pas in de negentiende eeuw groeide Kwadendamme uit tot een dorp, dat tot de gemeente Hoedekenskerke behoorde. Het werd een rooms-katholieke enclave in een overwegend protestants gebied.

Maar daar gaat het nu niet om. In de roerige jaren zeventig van de zestiende eeuw, toen de Geuzen op Zuid-Beveland huishielden op zoek naar Spanjaarden en katholieke geestelijken, toen dievenbendes het platteland afstroopten en de brave boerenbevolking terroriseerden, kwam het ook tot kwade zaken in Kwadendamme.

In 1573 moest het Goese schepencollege recht doen in de zaak van Jacob Dieckssen en Josijne Piers. Zij waren in 1572 met elkaar getrouwd en woonden in Kwadendamme. Hij was rond 53 jaar en had uit zijn eerste huwelijk drie zonen, waarvan er recentelijk twee waren overleden. Zij was jonger en had uit haar eerste huwelijk een dochter. Zijn zoon en haar dochter woonden bij het echtpaar in.

Vergissing

Al gauw bleek het huwelijk een vergissing. Het Kwadendamse huisje kwam bol te staan van de echtelijke twisten, vooral toen het Jacob duidelijk was geworden, dat zijn nieuwbakken echtgenote niet alleen met hem maar ook met zijn eigen zoon het bed deelde. Jacob verliet tenslotte de echtelijke woning, trok in een cafeetje onder aan de dijk en werd herbergier. Zijn stiefdochter, Rietje Gillisdochter, nam hij mee als 'dienstbode'.

Kwadendamme was maar klein en al gauw gonsde het van geruchten. De stadhouder van Zuid-Beveland besloot daarom eens een onderzoek in te stellen. Hij moest toch al een kledingdiefstal in Kwadendamme oplossen. Hij trof het geweldig. Toen hij op een late avond in het herbergje kwam, vond hij daar Jacob en Rietje in bed aan in een niets verhullende pose. Hij nam beiden gevangen als plegers van incest. Diezelfde avond bracht hij ook een bezoek aan het huisje van Josijne, alwaar de vrouw des huizes in bed lag met Jacobs

Kwadendamme in 1905.

zoon. Zij mochten ook de gevangenis in. Bij Jacobs zoon trof de stadhouder bovendien een deel van de gestolen kleding aan. De rest bevond zich in het cafeetje onder aan de dijk.

Deze kleding was eigendom van Bouwen Lams en Cornelis de Witte, beiden uit Kwadendamme afkomstig. Met het oog op de troebele tijden hadden zij de kleding in twee kisten begraven in een stuk land *liggende in de Swake*. Het was hun bedoeling geweest om te voorkomen dat de kleren in handen van rondzwervende Geuzen zouden komen. Dat plan was mislukt. De twee zonen van Jacob, die inmiddels waren overleden, hadden de actie van Bouwen en Cornelis gezien. Zij vertelden het aan hun vader, die de kisten had opgegraven en in zijn huis had verborgen.

Het looger allemaal niet om. De baljuw, die ook als openbaar aanklager optrad, legde Jacob incest, overspel en diefstal ten laste. Hij eiste dat Jacob met een

koord om de hals op het schavot voor het stadhuis in het openbaar geïgelseld moest worden, waarna hij voor zeven jaar naar de galeien mocht. Zijn goederen werden verbeurd verklaard. Zijn vrouw Josijne ontsprong evenmin de dans. Ook zij werd in het openbaar geïgelseld, waarna ze voor de tijd van zeven jaar uit Zuid-Beveland werd verbannen. Zoon Diederick, ongeveer vijftwintig jaar oud, ontkwam ook al niet aan geseling en verbanning. Hij moest Zeeland en Holland voor zeven jaar verlaten. Dochter Rietje, die ongeveer 22 jaar oud was, moest voor straf zeven jaar op het eiland Zuid-Beveland blijven.

Voetenbranders

Ruim twee eeuwen later, omstreeks de jaarwisseling van 1798 op 1799 was Kwadendamme weer eens in het nieuws. Ene Jan Coenraads vestigde zich als boerenarbeider aan het Lange

Weegje. Hij verdiende er op eerlijke wijze de kost. Maar dat was maar schijn. Zijn even 'eerlijke' vriend, de marskramer Johannes Pieters, keek op zijn tochten over het Zuid-Bevelandse platteland goed om zich heen en vanuit het Lange Weegje beraamden Jan Catoen, want die was het in werkelijkheid, en zijn medebendelid Franciscus Mertens de nodige overvallen. De bende van Jan Catoen stond bekend als de voetenbranders. Om bewoners van de hofsteden die werden overvallen wat sneller aan de praat te krijgen, roosterden ze de voeten van hun slachtoffers op de haardplaat. Jan werd tot opluchting van velen in 1802 op het schavot ter dood gebracht.

In onze tijd gaat het gelukkig om andere spraakmakers uit Kwadendamme. Wat te denken van Tanne van Kwadamme, die met haar cabaretvoorstellingen Zeeland al diverse malen plat kreeg.